

fem volar estels!

Naixement del món, Joan Miró (MoMA)

FEM VOLAR ESTELS I PARAULES

Quina grua el meu estel
Quin estel la meva grua
De tant com brilla en el cel
Sembla una donzella nua.
(...)
De la meva barca estant
dono al cordill tota mida
I l'ala clara, sessant,
del gavot, que passa i crida

Joan Salvat-Papasseit

“El niño se sonreía
-mano inhábil, ojo atento-
y la cometa en el viento
-su corazón- se cernía.

Ave, cometa, de un día
su corazón soñoliento.
Pues el corazón quería
huir -pero no podía,
pero no sabía- al viento”.

Dámaso Alonso

Introducció

El material didàctic que us presentem gira al voltant dels estels. I s'estructura en dues parts. La primera, una proposta didàctica, encadenada i dirigida a l'alumnat, adaptable tant a primària com a secundària, i algunes propostes que també poden adaptar-se a cicle infantil. I una segona part, que a mode de calaix de sastre, recull diverses propostes didàctiques per al professorat.

És una proposta didàctica competencial que combina el treball individual i el grupal, les quatre habilitats lingüístiques (llegir, escriure, parlar i escoltar); i tot l'aprenentatge està orientat a l'acció. L'alumne és protagonista actiu del seu procés d'aprenentatge, i aprèn observant, experimentant, reflexionat i incorporant nous sabers.

Activitats

Propostes generals per a primària i secundària

1. Què et suggereixen aquestes imatges? Quines experiències et recorden?

2. A la teva ciutat, poble o barri es fan volar estels?

Llegiu aquest article de la revista cavall Fort *Gent activa. Vols atrapar el vent*, preneu-lo com a model i redacteu una crònica de com s'omple el cel d'estels el dia 10 de de desembre. Feu fotografies i busqueu testimonis directes dels nens i nenes, noies i noies que estan enlairant l'estel: què senten? Què és el que més els agrada? Què senten i pensen?

Gent activa. Vols atrapar el vent?

Vols atrapar el vent i pintar de colors el cel? Llavors voldràs fer volar estels. Cada diumenge un grup de persones del **Barcelona Estels Club fan** volar estels a la platja del Bogatell de la capital catalana. Vols ser “estelaire” com ells?

En Bernat s'emporta l'estel carbassa i lila a la platja de Barcelona. “En tinc un altre amb els colors del Barça que sembla un ratpenat”, diu. Però l'estel carbassa i lila és el que costa menys de fer volar: no té barnilles, s'infla com una bossa amb el vent i de seguida puja cap amunt; llavors fa ballar els dos bigotis que li penjen a les vores. A la platja és on bufen millors vents. Aquest matí és diumenge i a la del Bogatell s'apleguen petits i grans per fer volar estels.

En arribar vora mar, sabem on són els estelaires (les persones que fan volar estels) perquè veiem uns ocellots estàtics que penjen del cel.

Nens que construeixen estels

Efectivament, en arribar trobem els socis del Barcelona Estels Club que despleguen estels al vent. L'Antonio és el president del club i des dels deu anys fa volar estels. "Aleshores no hi havia plàstic i els nens ens construïem els estels amb paper de diari o de seda, canyes i cordill", ens explica. Sovint els socis del club organitzen tallers infantils per ensenyar els nens i nenes a construir-se l'estel. Els materials han canviat. "El plàstic és més resistent que el paper i fa que sigui més difícil que se'ns estripi en ple vol", diu l'Antonio. Fan servir una plantilla per a retallar la forma del plàstic que serà la vela. En lloc de les canyes, entrecreuen barnilles de fibra de vidre. I lliguen l'estel amb fil de niló o de cosir. Ja no ho fan amb el cordill marró. Fet això, l'estel ja pot parar el vent i, amb l'impuls, volar

Bestiari d'estels

Enfilar-se cel amunt, no és l'únic objectiu dels estels. En Gustau diu que també compten els estels decoratius. La rotllana de colors que veiem avui, per exemple, resta molt arran de terra i gira els colors molt a prop de les persones. De fet, d'estels, n'hi ha de moltes menes. N'hi ha de fixos, els ocellots que hem vist. I n'hi ha d'acrobàtics, com un estel de dues veles com dos triangles petits enganxats. Es pot guiar molt bé, té una gran precisió: "Li posem un escuradents entremig les veles i aconseguim punxar una oliva a la taula", es vanta en Gustau. Hi ha un tipus d'estel que és un tren d'estels encadenats un rere l'altre i reté molta força del vent. Per aguantar-lo, la persona que el guia el porta lligat a la cintura. N'hi ha un que és una tirallonga d'estels i agafa la forma d'un drac

japonès amb la cua que serpenteja al cel. El bestiari d'estels és ampli. Els més vistosos són els estels inflables. S'inflen amb el vent com un globus i després s'alcen. En Gustau té un ós gegant i un pop gegant. Diu que aquest darrer neda per l'aire i des de dalt toca el cap dels vianants amb els tentacles.

El Barcinus

L'estel més gran de Barcelona és el Barcinus. El van dissenyar els socis del Barcelona Estels Club i el van construir el 1999. Té cara de dimoni i una cua llarguíssima, fa seixanta metres de llarg de cap a cua. Quan està alçat, l'han de dominar tres persones des de terra. Costa molt de muntar i desmuntar per la seva grandària. El treuen a ventilar-se les dates assenyalades com la Festa al Cel de Barcelona, que se celebra durant les festes de la Mercè d'aquesta ciutat.

La caiguda de l'ou

Durant la Festa al Cel, i en altres ocasions, els del Barcelona Estels Club organitzen la caiguda de l'ou. Es tracta d'un estel que s'envola amb una cistella carregada amb un ou o més d'un ou. Llavors, a baix, nois i noies, vestits amb impermeables i brandant un salabret, han de caçar l'ou que deixarà caure l'estel. L'estelaire estirà el fil que obre la cistella de l'estel perquè caigui sobre la pinya de joves. Aquesta activitat és una diversió afegida al fet de fer volar estels. L'home sempre ha imaginat poder volar com els ocells. Això va conduir-lo a inventar, en primer lloc, l'estel. Amb ell va aprendre a jugar amb l'aire i la força del vent per, més endavant, aconseguir altres fites. En Bernat troba que és dels jocs més divertits.

3. Saps quin és l'origen dels estels?

- Llegeix atentament aquesta breu història dels estels, i mentre ho vas fent, subratlla les paraules clau. Recorda que són aquelles que contenen més informació important que les altres.
- Escribe unes 20 paraules clau en un document digital i vés a <http://tagcrowd.com/> i crea una imatge de la lectura del teu text. Després compara amb els teus companys les diferents imatges construïdes a partir de les paraules clau.

La història breu i fascinant dels estels

Potser per motius màgics o religiosos l'estel sorgeix a Orient fa gairebé 2.500 anys, moltes vegades en forma d'ocells.

El veritable origen de l'estel es perd en la imaginació. La primera referència registrada ve de la Xina cap a l'any 500 a. C., quan un artesà va construir el que va ser probablement un estel en forma d'ocell.

Els estels es van escampar cap a Occident durant l'època dels descobriments i gradualment es va explorar el seu poder com a instrument de vol, aconseguint un augment d'usos innovadors a partir del segle XVI.

Marco Polo, en les seves aventures per Orient, hauria utilitzat estels per espantar els enemics. Leonardo da Vinci va utilitzar estels per als seus invents voladors. Els estels tal com els coneixem haurien estat introduïts a Europa, al segle XV, pels holandesos, portuguesos i anglesos.

Els estels van tenir una importància significativa en l'evolució de la ciència. L'astrònom anglès Alexander Wilson, en 1749, hauria estat el pioner en la utilització de l'estel com a element d'experimentació científica. Per a això, va col·locar diversos termòmetres en un estel amb la finalitat de mesurar la variació de la temperatura a grans altures. L'any 1752, Benjamin Franklin descobreix el parallamps en una experiència amb estels.

Marconi va utilitzar el fil de l'estel d'antena per a la primera transmissió telefònica de la història. El brasiler Santos Dumont va utilitzar els coneixements del vol dels estels per fer elevar als cels la primera màquina voladora tripulada. En un passat recent, la NASA va utilitzar l'estel com a base per al descobriment dels paracaigudes utilitzats en la baixada de les càpsules espacials i en els nostres coneguts parapents.

Avui veiem estels fent ziga-zagues pels cels dient: "vine a volar amb mi".

Mário F. de Carvalho

4. Els estels a diverses cultures del món

Ara que ja tens una visió general d'on provenen els estels, et proposem fer un treball d'investigació. Som-hi!

- En quines cultures fer volar estels forma part de la seva tradició?
- Series capaç de construir un llistat amb els diferents noms que pren la paraula **estel** en cadascuna d'aquestes?

Per ajudar-te a fer la investigació et donem dos enllaços:

- <http://www.wokipi.com/decouverte/kite.html>

Et servirà per conèixer les diferents cultures

- <http://en.wikipedia.org/wiki/Kite>

Et serà útil per saber els noms que pren la paraula estel en diferents idiomes. Hauràs d'utilitzar l'enginy per trobar les respostes

5. Les llengües i els estels

En l'activitat anterior has après com s'anomena un *estel* en diferents llengües. Ara et proposem d'anar escrivint en un mapa d'Europa la denominació de la paraula estel en la llengua de cadascun dels diferents països (Activitat grupal)

Què hem observat?

- Quines llengües es parlen a Europa? On estan situades, a quins països europeus? Marca en un mapa d'Europa el lloc i els països.
- Agrupeu les paraules de les diferents llengües segons la seva semblança.
- Tenen alguna relació entre elles? Saps què és una família lingüística?

Orientacions per al professorat

L'objectiu és que l'alumnat conegui les diferents llengües d'Europa, en dedueixi les semblances i diferències, es familiaritzi amb la terminologia de famílies lingüístiques i conegui la diversitat lingüística. També pretén que els alumnes reflexionin sobre la idea que dins d'un país es poden parlar diverses llengües i fomentar el respecte per les llengües.

Recursos i enllaços:

Un cop treballat es pot visionar aquest vídeo: El català i les llengües de la Unió Europea

- <https://www.youtube.com/watch?v=G4Z0EnockSk>

Els estels en diferents llengües (diccionari castellà, anglès, francès i alemany)

- <http://www.multilingue.cat/>

La paraula "estel" en diferents llengües del món:

- <http://www.nationalkitemonth.org/teachers/kitenames.php>
- http://www10.gencat.cat/casa_llengues/AppJava/ca/diversitat/diversitat/llengues_europa.jsp

6. La paraula que vola per Europa

Confeccionem un pòster

Ara ja saps com s'anomena *estel* en diferents llengües. Tria les que més t'agradin, i després cerca una imatge, o fes un dibuix, que relacioni els estels i un sentiment. Pensa com ha de ser la lletra, la mida de la imatge, etc., i fes un pòster ben bonic.

Orientacions per al professorat

Aquests missatges poden formar part de l'estel que proposem construir a l'activitat anterior. Els alumnes escriuen missatges per poder enlairar-los en els seus estels. Aquests missatges poden ser de creació pròpia o bé recollir

algun proverbi ja existent en les diferents llengües que es treballen al centre, o bé en les llengües d'origen de l'alumnat.

Els missatges haurien de ser breus i haurien d'estar ben escrits (revisar l'estructura de la frase i l'ortografia dels textos).

Enllaços

Relacionats amb missatges breus o proverbis :

- <http://proverbia.cat/Default.asp>
- http://www.xtec.cat/~nsarsane/frases_pensar.htm
- http://www.nosaltres.cat/www/seccio?p_idint=609426
- <http://www.englishclub.com/ref/Sayings/>
- <http://www.citehr.com/32222-1000-english-proverbs-sayings-love-blind.html>
- <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/100%20proverbes%20fran%E7ais.pdf>
- <http://cogweb.ucla.edu/Discourse/Proverbs/Spanish-English.html>

Relacionats amb la creació de pòsters

- <http://www.apple.com/itunes/affiliates/download/>
- <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.instagram.android>

Per crear pòsters o infografies:

- <http://www.piktochart.com>

7. Construïm un estel

Primària i primer cicle de secundària

Construïm un estel! Per fer-ho llegiu amb atenció les instruccions que trobareu tot seguit. Marqueu amb un color els verbs que us aniran indicant les accions que haureu de fer, i amb un altre color les expressions que van marcant l'ordre que heu de seguir per arribar a construir l'estel. (Activitat en parelles)

Necessitarem:

- Fil de pescar
- Paper de seda o bossa d'escombraries
- Tisores o cúter
- Cola o cinta adhesiva
- 2 varetes de fusta, metall o canyes, etc.

Fem volar estels!

En primer lloc, necessiteu les dues varetes, talleu-les amb les tisores o el cúter i de la mateixa mida. Col·loqueu els dos trossos en forma de creu i, amb el fil de pescar, lligueu-les de manera que quedi un nus al centre que uneixi les dues varetes formant una creu.

Talleu dos trossos de fil de la mateixa mida, i lligueu-ne un a cada banda dels extrems de la creu. Cal que deixeu la mateixa distància entre el centre i els dos nusos perquè si no l'estel volarà tort.

Després agafeu els dos extrems de fils que queden solts i lligueu-los entre ells.

Un cop feta l'estructura, feu la superfície. Necessitareu el paper de seda (podeu utilitzar el material que mes us agradi). Retalleu-lo en forma de rombe, de manera que la superfície del paper tapi les varetes. Tot seguit enganxeu-la a les varetes

Abans d'enganxar-la decoreu-la amb colors, ceres, pintura o retoladors. Feu el dibuix en una de les cares o a les dues, com més us agradi. Escriviu una frase breu o refrany que haureu redactat en l'activitat anterior

Un cop sec el dibuix, heu d'enganxar les dues parts, la superfície amb les varetes. Podeu utilitzar cinta adhesiva o cola, i assegureu-vos que no es desenganxi per enlloc

Per acabar heu d'afegir-hi la cua. És la part que dóna estabilitat a l'estel. Per fer-la, retalleu tires el doble de llargues que la superfície, feu servir els trossos que us hagin sobrat del paper de seda o la bossa i les enganxeu a la part inferior de l'estel.

Ara ja només l'heu de provar en un dia de vent. A veure si vola!

Com s'escriu un text instructiu?

Amb l'ajuda del mestre o professor, contesteu les preguntes següents

- Quina és la funció d'un text instructiu? Per a què serveix?
- Com està organitzat?
- Quin temps verbal utilitza? Quina persona verbal?

Orientacions per al professorat

Després d'aquesta primera activitat se'n pot fer una segona per comprovar si els alumnes són capaços de crear el seu propi text. Aquesta proposta consisteix a repartir, per grups, un conjunt de fotografies desordenades que il·lustren la construcció d'un altre tipus d'estel. La tasca a fer consisteix a ordenar i redactar la instrucció que correspon a cada fotografia o imatge, compartir el text amb els companys, revisar-lo i, un cop acabat tot el procés, llegir-lo en ordre, davant tota la classe, per grups. Es pot fer un pòster amb instruccions i imatges per penjar-lo a l'aula o a les parets del centre.

Bibliografia sobre la construcció de l'estel:

- Montserrat Ribas, Salvador. *El arte de hacer cometas de papel*. Colección Labor bolsillo juvenil; 47. Barcelona Labor 1988. 3a edició.
- Grelon, Bruno; Laurent, Olivier . *La cometa: guía práctica*. Barcelona. De Vecchi 1996. (Treballs manuals i esports).
- De Cusa Ramos, Juan; *Cómo hacer cometas*. Barcelona Ceac, 1996.
- Serra, Josep; *L'Estel: l'amic del vent*. Barcelona: Enclusa 1982.
- Spini, Gianluigi; *El gran libro de los cometas*. Barcelona DeVecchi cop.2005.
- Robson, Denny; *Cometas y otros objetos voladores*. Edelvives, Luís Vives 1992.

Enllaços:

- <http://www.nationalkitemonth.org/teachers/plan3.php>
- http://www.xtec.cat/~nsarsane/frases_pensar.htm
- http://www.nosaltres.cat/www/seccio?p_idint=609426
- <http://www.englishclub.com/ref/Sayings/>
- <http://www.citehr.com/32222-1000-english-proverbs-sayings-love-blind.html>
- <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/100%20proverbes%20fran%E7ais.pdf>
- <http://cogweb.ucla.edu/Discourse/Proverbs/Spanish-English.html>

8. Endevinalles sobre estels

Proposta per a cicle mitjà i superior d'educació primària

Et proposem de crear una endevinalla sobre l'estel. Pensa en un estel i descriu-lo com si l'haguessis de descriure a un personatge extraterrestre. Tingues en compte la graella següent per construir la teva descripció.

Descripció	Associació i comparació
Què és?	A què ens recorda?
Com és? (color, forma, característiques particulars...)	A què s'assembla? Ens recorda alguna cosa especial?
Per a què serveix?	Ens provoca alguna sensació?
...	...

Orientacions per al professorat

- <http://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=MCRST348ZI60847&id=60847>

(Extret del llibre Jocs d'expressió oral i escrita de Dolors Badia i Montserrat Vilà i de Gramàtica de la fantasia de Gianni Rodari.) Proposta didàctica

A partir del que hem observat al punt anterior, i combinant aquells elements que ens semblin més adients podem construir algunes frases que puguin definir el nostre objecte. En aquest punt, Gianni Rodari proposa fer una definició metafòrica de l'objecte.

Després només ens quedarà donar-li una forma atractiva, que sovint és en vers, i decidir, si ho trobem adient, quins recursos expressius podem utilitzar: la metàfora, el contrast, la concatenació (repetició de la paraula anterior), l'hipèrbaton (alteració de l'ordre lògic), la paradoxa (harmonitzar termes oposats), la personificació (identificar l'objecte amb una persona).

Serà important analitzar models del mateix llibre o d'altres reculls en els quals els infants puguin veure varietat de recursos expressius. Veure exemples d'endevinalles que utilitzen diferents recursos expressius.

“Cómete la E
y ponme una A
Mírame muy bien
y échame a volar

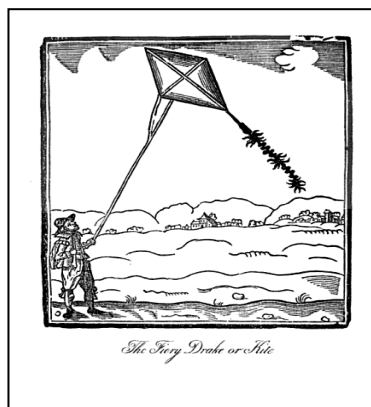
¿Quién soy?”

“En el cielo brinco y vuelo,
me encanta subir,
flotar y lucir mi pelo,
pero si me caigo, me enredo.”

“Atada a un sedal,
volaba y volaba;
desde abajo un niño
la sujetaba.”

“Sempre quietes, sempre quietes, de dia dormint i de nit despertes.”

“Si bufa el vent m'enlairo,
i destaco la meva cua penjant,
els nens corren i corren
per poder-me veure volar.”

Bibliografia i enllaços:

- 365 adivinanzas infantiles Servilibro Ediciones SA Obra colectiva. Madrid.
- El llibre de les endevinalles. Ed. Barcanova. Selecció de Carme Alcoverro. Il·lustracions Carme Queralt.
- <https://sites.google.com/a/xtec.cat/l-espai-estels-p-5-curs-2012-13/dites-cancons-i-endevinalles>
- <http://www.xtec.cat/~mcervel3/endevinalles/endevinalles.htm>
- <http://www.creativepuzzels.com/spel/speel1/kidriddle-2.htm>

Calaix de sastre. Altres propostes didàctiques

1. Estels i frases fetes o refranys

Proposta per a educació primària i primer cicle d'educació secundària

Recull de diferents refranys o frases fetes coneguts per l'alumnat.
Deducció sobre què és una frase feta o un refrany. Treball de llengua oral i escrita.

Recerca de frases fetes o refranys en diferents llengües sobre estels.
Creació de frases fetes o refranys amb el terme estels.

Enllaços:

- <http://refranys.wordpress.com/>
- <http://babelnet.sbg.ac.at/carlitos/refranes/refranes-traducidos.htm>
(català, castellà, anglès, francès, alemany, italià, holandès...)

2. Poesia i cançons

Educació secundària

Propostes

1. Castellà: *Cancó del papalote* de Silvio Rodríguez
2. Anglès: *My Kite Is Up So High*: educació infantil o primer cicle d'educació primària.
3. Català: *Quina grua el meu estel* dins del llibre *Poema de la Rosa als llavis* de Joan Salvat-Papasseit.

Propostes generals

- Treball de lèxic i vocabulari.
- Treball figures retòriques i el seu significat.
- Comparació versió musicada i poesia. Ritme i mètrica.
- Relació de la poesia amb la tradició del país sobre la lluita entre estels (Papalote).
- Comentari i anàlisi del poema.

Enllaços

Castellà

El papalote o cometa

- <http://www.wiseupkids.com/informacion/juegos/papalote.pdf>

(definició, altres noms a Amèrica, història, parts d'un estel, tipus d'estels i usos)

Lletra

Fem volar estels!

- <http://silviorodriguez.lacoctelera.net/post/2006/09/17/el-papalote>
Vídeo youtube:
- <https://www.youtube.com/watch?v=F3LVgehO1hs>

Anglès

My Kite Is Up So High:

- <http://www.nationalkitemonth.org/teachers/music.php>

Català

Poema de la rosa als llavis

- <http://aquellspoetes.blogspot.com.es/2013/03/quina-grua-el-meu-estel-joan-salvat-i.html>

Joan Manuel Serrat:

- <https://www.youtube.com/watch?v=9UcoZEhRJLI>

Poema Joan-Salvat Papasseit

3. Els estels a les diferents àrees

Recursos per al professorat: els estels i les àrees

- <http://www.nationalkitemonth.org/teachers/>

Els estels i les àrees:

- <http://www.nationalkitemonth.org/teachers/>

Seguretat:

- <http://www.nationalkitemonth.org/kids/safety.php>

Estels com a una eina educativa (en anglès):

- <http://www.gombergkites.com/nkm/index.html>

4. Narrativa

Best Children's Book for National Kite Month:

<http://voices.yahoo.com/best-childrens-books-national-kite-month-11980922.html?cat=38>

Queralt, Elisenda; On dormen els estels? Cicle inicial i mitjà de primària.

http://www.editorialbambu.com/ca/livre/on-dormen-els-estels_8027000

Roberts, Keith, Tierra de cometas. Madrid. Bibliópolis Fantástica 42.

<http://www.bibliopolis.org/editorial/bibliofan/tierracometas.htm> Ciència Ficció.
Secundària

Jeffers, Oliver; Atrapat; Algemesí: Andana Editorial 2011 (literatura infantil).

<http://www.andana.net/noticies/item/30-atrapat-el-nou-llibre-doliver-jeffers>
<https://www.youtube.com/watch?v=TM2dFU-gwsM>

Samsó, Raimon, El maestro de las cometas. Obelisco 2003 Secundària.
<http://www.casadellibro.com/libro-el-maestro-de-las-cometas/9788497770248/919703>

Hosseini, Khaled, El caçador d'estels Col·lecció De bolsillo. Ed. Amsterdam 2011 The Kite Runner/ Cometas en el cielo__ Autor:_Khaled Hosseini Ed. Salamandra 2013 Novel·la històrica. Secundària
<http://ploma.quellegeixes.cat/llobres/fitxa/3585>
<http://www.llobresperllegir.cat/llobres/el-cacador-destels>

Recursos per treballar la novel·la:

<http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/comprendio/31/>

Treballem l'anàfora a partir de les imatges. Visionat del vídeo des del minut 0.00 fins al 2.13.

https://www.youtube.com/watch?v=BhEFmK_FXeE

Treball de comprensió lectora: nivell inicial, intermedi, avançat i expert.

